

Komentar: Promenljivi Vetrovi Balkana

Author: [IWPR Balkans](#)

Po završetku hrvatskih izbora, Nova godina nosi nadu za promene unutar celog regiona. Iako i dalje postoji demokratska ograničenost, pouke izbornih rezultata u Makedoniji mogu biti dragocene.

Za neke stanovnike Balkana proslave uz sampanjac nastavljene su dugo posle završetka Nove godine. Posle nedavnih izbornih rezultata u Hrvatskoj, balkanski prototip "nacionalni pokret/partija" konacno je dozevio krah na izborima. Ni najveći optimisti nisu se usudili predvideti da će opozicija dobiti tvotrecinsku većinu u parlamentu - što je dovoljno da se ukinu odredbe koje su hranile autokratski državni poredak u Hrvatskoj.

Opozicione snage u Bosni i Hercegovini i Srbiji su dobile inspiraciju rusenjem Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) sa vlasti. U Beogradu oslabljena anti-Miloseviceva opozicija konacno se ujedinila u novi talas ulicnih protesta kojima će se ovog puta pridruziti Vuk Draskovic i koji će poceti u prolece. U Bosni su umereni politicari svih strana izrazili nadu da će posle pada HDZ, peti po redu bosanski posle-Daytonovski izbori dovesti do fundamentalnih promena.

Ipak, dok vetar koji duva iz Hrvatske može doneti svez vazduh, na zalost politicke klime u obe zemlje kao da obećavaju prave balkanske "bure". Autokratije vode autokrati i za razliku od pokojnog hrvatskog predsednika Franja Tudjmana, jugoslovenski predsednik, Slobodan Milosevic je jos ziv.

Povrh toga, u euforiji ocekivanja demokratske promene u Hrvatskoj, zaboravlja se vazan elemenat: Tudjmanova smrt. Iako je doslo do pada njegove popularnosti, Tudjman je jos predstavljao golemu istorijsku licnost politicke scene. I da je ziv, upotrebljavajuci snaznu licnu karizmu i disciplinu u svojoj partiji, kontrolu medija i bezbednosnog aparata, izborni rezultati bi bili drugaciji.

Sa Tudjmanom na celu kampanje, opozicija bi verovatno dobila, ali bi doslo do slabijeg odziva na izbore, sto bi sigurno dovelo do toga da nova vlada nema tvotrecinsku većinu u parlamentu koja je potrebna da bi doslo ustavnih izmena.

Milosevicevi podanici, naravno, ne obozavaju svog vodju na nacin na koji su Hrvati obozavali Tudjmana. Medjutim, sama njegova moc cini da opozicija izgleda mala i neozbiljna. Zaista, opozicija jos nije u stanju da postigne sporazum oko toga da li će zahtevati Milosevicevu ostavku. Svadje opozicionih vodja Draskovica i Zorana Djindjica i njihov boravak na funkcijama vlasti, neuspeh protesta u zimu 1996-97. godine, cine birace cinicnim i ravnodusnim.

S druge strane, ujedinjena i neokaljana opozicija u Hrvatskoj ozivela je zelju da se "zbace sa vlasti klosari". Dok je ekonomija Hrvatske sve dublje tonula u recesiju, korupcioni skandali poput afere Dubrovacke banke izazvali su gnev javnosti prema vladajucoj eliti.

U Srbiji, ekonomska beda i izvestaji o korupciji medju vladajucim strankama ne izazivaju gnev vec ravnodusnost. Zaista, potpuno je moguće ocekivati da će opozicione partije cak i izgubiti u nekim kljucnim oblastima, ukoliko Milosevic raspise opstinske izbore.

Pre deset godina, anti-komunizam, nacionalizam i religija, posledice duge borbe Zagreba i Beograda, predstavljale su preokupacije koje su dovele Tudjmanovu partiju do pobede. Ove godine biraci su odbacili novinske patke koje je fabrikovala stranka HDZ o tome da će opozicija biti nasamarena i pridobijena za "novu Jugoslaviju". Novi premijer, Ivica Racan, i neki od rukovodilaca koji su bili nekada na celu komunisticke partije Hrvatske, dosli su ponovo na vlast. Stipe Mesic, ozbiljni kandidat za predsednika (i poslednji predsednik Jugoslavije), bori se protiv pogresnog uplitanja Hrvatske u politiku Bosne i Hercegovine.

U Srbiji, postoji manje apetita za odbacivanje "balkanskih duhova" minulih izbora. Griza savesti oko srpskih akcija na Kosovu (a kamoli u Bosni i Hrvatskoj), vecinom se odnosi na krajnji rezultat, to jest izgubljene ratove, a ne na pogresno vodjenu politiku.

Stavise, sa jos vidljivim posledicama NATO bombardovanja rezimske optuzbe upucene opoziciji, kao sto su "zapadne sluge", nanose stete, iako se brzo zaboravljaju. Umesto Mesica koji stupa napred da bi izazvao promenu narodnog misljenja, ekstremista Vojislav Seselj ima podrsku rezima.

U medjuvremenu u Bosni, Hrvati su izasli u punom broju da bi iskoristili svoje specijalno pravo da glasaju u hrvatskim izborima i jos jednom je HDZ masina izvukla najveću korist. Neki ovo vide kao dokaz da će se jedino u mestima u kojima su etnicke grupe odvojene granicama, biraci osetiti sigurnim i okrenuti ka nenacionalistickim vodjama.

Posto su izbacili iz zemlje srpsku manjinu i uspostavili kontrolu nad svim granicama, ovaj argument kaze, Hrvati mogu da sebi "priuste" da se pozabave pitanjima kao sto su ekonomija i demokratija - dok njihova braca u Bosni jos uvek ne mogu. U svakom slucaju, izgleda da su unutar same Hrvatske, isto kao i u izborima 1997.godine, najekstremnija podrucja ona u kojima je nekada zivelo izmesano srpsko i hrvatsko stanovnistvo.

Ovo ne znaci da mora doci do razdvajanja etnickih grupacija. Medjutim, ovaj primer ilustruje velicinu problema u jednoj heterogenoj balkanskoj zemlji. Nacionalni sukobi ostavljaju za sobom tragove cak i posle utvrdjivanja cvrstih medjunarodnih granica, a kamoli kantonalnih i medju-etnickih medja. Unutar ovih granica uspeva autokratija.

Nije slucajno da je SFOR u Bosni pronasao dokaze kriminalnih aktivnosti i obavestajnih veza izmedju Hrvata iz Hrvatske i Hrvata iz ekstremne oblasti zapadne Bosne, Hercegovine. Bosnjacki i srpski prekrasaji se takodje uporno nastavljaju uprkos intenzivnim naporima da se izgrade demokratske institucije.

Prava lekcija hrvatskih izbora je da su za rusenje ovih zastarelih struktura vlasti na etnickoj osnovi i za izgradnju novih demokratskih institucija potrebni demokratski partneri. Socijaldemokratska partija Ivice Racana, a ne SFOR ce uvesti nadzor nad obavestajnim aparatom i smanjiti moci Tudjmanovog imperijalnog predsednistva i dovesti do toga da drzavna televizija postane nezavisna.

Na zalost, tesko je doci do toga da demokratski partneri budu izabrani. Poput Tudjmana, Alija Izetbegovic se uzdigao iznad politike i postao covek svih vremena; dok on sam ne ustupi vlast tesko da ce doci do vecih politickih izmena medju Bosnjacima. Sudbina Biljane Plavsic predstavlja jos uvek upozorenje za politicare Republike Srpske koje ih sve opasnosti vrebaju kada se udalje suvise daleko od nacionalnih pitanja.

Cak i sa novom vladom u Zagrebu, moguće je pretpostaviti da hrvatski korpus, najmanji od tri konstitutivne narodnosti Bosne, mozda neće zeleti da se udaljava od etnicke bezbednosti vladanja u vidu jedinstvene homogene zajednice. Ova dinamika pojacava se u bosanskom "Daytonskom Ustavu". Napravljen sa ciljem da se omoguci etnicka sigurnost predstavljanjem svake pojedine etnicke grupacije, umesto toga, ovaj sporazum služi za isticanje etnicke polarizacije, jer se kandidati takmicice iskljucivo u okviru njihovih samih grupacija.

Koristan efekat krsenja etnicke politike pokazao se na drugim, previdelim balkanskim izborima koji su se nedavno odrzali u Makedoniji. Iako su postojale nepravilnosti i sporadicno nasilje, Makedonac Boris Trajkovski je pobedio vecinom zbog podrške etnickih Albanaca.

Da ce se Albanci okrenuti nekom ko ne pripada njihovoj etnickoj grupaciji (iz redova partije koja se nedavno smatrala ekstremnom) pravi zacudjujuci kontrast naspram Bosne i susednog Kosova gde je bilo sta sto podseca na srpsko i slovensko apsolutna anatema.

Za razliku od Bosne, makedonski kandidat se mora boriti za glasove celokupne zemlje, a ne samo za one koji pripadaju njegovoj etnickoj grupaciji. Stavise, bosanski sistem je striktno propocionalan, dok Makedonija upotrebljava hibrid propocionalnih i vecinskih izbornih sistema koji otezavaju partijama da vladaju ili pobeđe zahvaljujuci glasovima sopstvene etnicke grupe. Da bi pobedili i odrzali se na vlasti makedonski nacionalisti kao sto je Trajkovski, moraju povesti racuna o njihovoj retorici i ciljevima; s druge strane, albanski nacionalisti da bi dosli do mesta u vladi moraju takodje usaglasiti njihove.

Rezultat u Hrvatskoj pokazuje da se jedna homogena balkanska zemlja moze pomeriti van granica nacionalizma i autokratije. Medjutim, slucaj Makedonije pokazuje kako se moze rukovoditi nacionalizmom, i cak i sublimirati unutar jednog opsteg okvira. Razderana gotovo svim bolestima regiona, Makedonija je uprkos tome uspela da stvori sistem u kome se izabrani lideri, iako nesavršeno, trude da pomire konkurente etnicke zahteve. U okviru ovog konteksta moguc je postepeni razvoj demokratije i ne-etnickih institucija. Ukoliko je 2000.godina demokratskog napretka na Balkanu, bice potrebna ne samo inspiracija iz Zagreba vec i takodje lekcije iz Skoplja.

Edward Joseph je radio vise godina kao vodeći savetnik UN za pitanja Balkana, Organizacije za bezbednost i kooperaciju u Evropi i drugim organizacijama. Rezervisana su sva autorska prava.

Location: [Kosovo](#)
[Bosnia and](#)
[Herzegovina](#)

Focus: [Balkans: Regional Reporting & Sustainable](#)
[Training](#)

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/komentar-promenljivi-vetrovi-balkana>